

Ignacy Dec

"Współczesny kryzys
ideowo-aksjologiczny", Stanisław
Kowalczyk, Lublin 2011 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 20/1, 222-224

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Stanisław Kowalczyk
Współczesny kryzys ideowo-aksjologiczny

Wydawnictwo KUL, Lublin 2011, ss. 204

W ostatnim czasie jednym z najpopularniejszych i najczęściej powtarzanych jest słowo kryzys. Bywa ono odmieniane przez wszystkie przypadki, szczególnie w mediach i debatach polityczno-społecznych. Najwięcej się mówi o kryzysie ekonomicznym i finansowym. Ojciec święty Benedykt XVI już kilkakrotnie publicznie wyraził pogląd, że jest on rezultatem kryzysu moralnego i religijnego, kryzysu podstawowych wartości chrześcijańskich. Jest sprawą niezmiernie ważną, by fakt kryzysu nie wprowadzał atmosfery pesymistyczno-katastroficzej, ale aby był dla wszystkich wyzwaniem do podjęcia pozytywnych działań. Nie zaleca się przy tym pasywnej ucieczki przed sytuacją kryzysu, ale poprawną diagnozę jego przyczyn i podjęcie odpowiedniej terapii, by został przezwyciężony.

Kryzys jest dziś widoczny w różnych sektorach życia. Daje się zauważyć nie tylko w gospodarce i finansach, ale uwidacznia się także w wychowaniu, filozofii, nauce, etyce, sztuce i religii, czyli we wszystkich dziedzinach szeroko rozumianej kultury. W dobie trwającego kryzysu potrzebne są dobre publikacje, które ten kryzys potrafią kompetentnie opisać, zdiagnozować jego właściwe przyczyny i wskazać na skuteczne środki uzdrawiające.

W związku z kryzysem ukazała się pod koniec 2011 r. bardzo ciekawa i interesująca ks. prof. Stanisława Kowalczyka, emerytowanego profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Autor podjął w niej problem współczesnego kryzysu ideowo-aksjologicznego, który znalazł się u źródeł dzisiejszego kryzysu ekonomicznego. Ukazanie się tej publikacji jest kolejnym potwierdzeniem, że ks. prof. Kowalczyk, doktor honorowy Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, nie jest myślicielem oderwanym od życia, ale że „trzyma rękę na pulsie” i uprawia filozofię związaną z aktualnymi problemami ludzkiego życia, tak indywidualnego, jak i społecznego. Warto przypomnieć, że podobnie było pod koniec ubiegłego stulecia, w latach transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej. Wówczas to także ks. prof. Kowalczyk w swoich publikacjach książkowych i artykułach, odszedł od problematyki teoretycznej i podejmował problemy o charakterze społeczno-politycznym, związane z ustrojami społecznymi, związkami zawodowymi, demokracją, sprawiedliwością społeczną, wolnością, liberalizmem itd. Można powiedzieć, że filozofia ks. Kowalczyka odtąd stawała się coraz bardziej filozofią aktualną i „życiową”, gdyż zawierała odniesienie do konkretnego życia indywidualnego i społeczno-politycznego.

W prezentowanej tu pozycji autor omówił dość szeroko sytuację kryzysu w trzech ważnych dziedzinach: w sektorze antropologii (filozoficznego wizerunku człowieka), w dziedzinie idei Boga i religii oraz w dziale kultury.

Pierwsza część publikacji: *Kryzys idei człowieka jako osoby* (s. 9–68), zawiera prezentację nowożytnego wizerunku człowieka poczynając od racjonalistycznego oświecenia. Zdaniem autora właśnie w oświeceniu zaczął się kryzys obiektywnej prawdy o człowieku. Ów kryzys pogłębiał się potem w różnych odmianach filozofii europejskiej XIX i XX wieku, m.in.: w panteizmie G.W.F. Hegla i A.N. Whiteheada, w materializmie mechanicystycznym, scjentyistycznym, przyrodniczym, historycznym, dialektycznym, psychoanalitycznym, egzystencjalistycznym, a ostatnio liberalistycznym i postmodernistycznym. Tę część rozważań kończy autor uwagami na temat Unii Europejskiej i procesu globalizacji. Pochylając się nad kryzysem Unii Europejskiej autor zauważa, że w ostatnich latach w polityce unijnej zostały naruszone dwie podstawowe zasady życia społecznego: zasada solidarności (dobra wspólnego) i zasada pomocniczości (personalizmu). Owo naruszenie wynikło z tego, że w laickim modelu integracji europejskiej zabrakło elementu kultury moralno-duchowej, w tym również religijnej. Deklarowana neutralność światopoglądowa i etyczna osłabia, zdaniem Profesora, proces integracyjno-jednoczeniowy państw europejskich. Uzdrowienie sytuacji i wyjście z kryzysu widzi autor w respektowaniu wskazań ostatnich papieży, w szczególności Jana Pawła II i Benedykta XVI. Podobne uwagi wypowiada pod adresem dzisiejszego procesu globalizacji, w którym winno się respektować postulaty personalizmu: promowanie godności osoby ludzkiej, podstawowych zasad życia społecznego: sprawiedliwości, solidarności i pomocniczości, wymogów demokracji partycypacyjnej, równości wszystkich państw i podmiotowości etniczno-kulturowej narodów (s. 68).

W drugiej części prezentowanej pracy ks. Kowalczyk pochylił się nad kryzysem idei Boga i religii (s. 69–124). Kryzys ten objawia się w wypaczonej idei Boga oraz w próbie zastąpienia religii objawionej religiami naturalnymi. Wśród nurtów czasów nowożytnych, zniekształcających prawdziwą ideę Boga autor wymienia: deizm, panteizm, ateizm, teologię „śmierci Boga”. Według ks. Kowalczyka deizm dokonał racjonalizacji religii, panteizm zakwestionował ideę Boga osobowego, dawny i tzw. nowy ateizm uczynił z dotychczasowej idei Boga karykaturę. Inne przejawy kryzysu w dziedzinie dzisiejszej religii to instrumentalne jej traktowanie w marksizującej teologii wyzwolenia i liberalnej ideologii sugerującej prywatyzację życia religijnego, odejście od katechezy religijnej na rzecz religioznawstwa, irenizm, fałszywy ekumenizm, fundamentalizm religijny inspirujący akty terroryzmu, agresywny sekularyzm. Odejście od idei Boga i integralno-personalnego rozumienia wiary religijnej ma swoje skutki w kryzysie laickiej nadziei.

Najwięcej uwagi autor poświęca najnowszym tendencjom w dziedzinie traktowania religii i spraw z nią związanych. Są one dziełem współczesnego liberalizmu. Autor jest zaniepokojony dalszym narastaniem procesu prywatyzacji religii, odmawianiu jej prawa do współuczestnictwa w życiu społeczno-publicznym, a także promowaniem relatywizmu religijnego, głoszącego tezę, że wszystkie religie są jednakowo prawdziwe i wartościowe. Relatywizm religijny owocuje w relatywizmie etycznym. Ciekawe uwagi autora znajdujemy przy omawianiu fundamentalizmu religijnego, włącznie z fundamentalizmem islamskim, który daje się dziś we znaki chrześcijanom zamieszkującym kraje arabskie (s. 111–116). Przy poszczególnych wątkach autor przywołuje stanowisko Kościoła katolickiego, reprezentowane przede wszystkim przez ostatnich papieży.

W trzeciej części sygnalizowanej tu publikacji ks. prof. Kowalczyk omawia kryzys dzisiejszej kultury (s. 125–186). Mottem do rozważań tej części uczynił słowa Jana Pawła II z adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa*: „Wiara chrześcijańska ukształtowała kulturę kontynentu (europejskiego), co jest faktem historycznym. Obecnie jednak europejska kultura jest «milczącą apostazją», której przejawami są: «kultura śmierci» i naruszanie godności ludzkiej osoby, agnostycyzm religijny, relatywizm moralny i prawny, zagubienie prawdy o człowieku jako fundamencie niezbywalnych praw każdego” (s. 125). W toku rozważań autor porusza w tej części następujące zagadnienia: regres kultury humanistycznej, trend pragmatyczno-relatywistyczny współczesnej filozofii, zagrożenia nauki, aksjologiczna degradacja kultury masowo-globalnej, semantyczny chaos i językowy wulgaryzm, antropologia mass mediów, relatywizm poznawczy, relatywizm etyczny, wulgaryzacja idei miłości, cywilizacja śmierci, relatywizm estetyczny-antyszuka, kryzys cywilizacji łacińskiej, deformacja kultury fizycznej i sportu, subkultura, kontrkultura, antykultura, nihilizm – destrukcją kultury. Już samo wyliczenie tematów, związanych z kryzysem kultury winien zachęcić do bliższego zapoznania się z nimi.

Kończąc niniejszą sygnalizację kolejnej książki ks. prof. Stanisława Kowalczyka, kwalifikowanego świadka i twórcy dzisiejszej kultury chrześcijańskiej, pozostaje mi jedynie zachęcić do nabycia tej, jakże cennej i aktualnej pozycji. Może stać się ona pomocą nie tylko dla studentów wydziałów filozoficznych i teologicznych, ale może okazać się bardzo pożyteczną dla duszpasterzy, katechetów i świeckich liderów grup apostolskich.

Bp Ignacy Dec